

Dossier de premsa FUNDACIÓ JAUME BOFILL

L'escola no és per tu

El rol dels centres educatius en l'abandonament escolar

Aina Tarabini, investigadora i autora

NOVEMBRE 2017

Les publicacions de la Fundació Jaume Bofill
estan disponibles per a descàrrega al web
www.fbofill.cat.

Primera edició: novembre de 2017

© Fundació Jaume Bofill, 2017
Provença, 324
08037 Barcelona
fbofill@fbofill.cat
<http://www.fbofill.cat>

Aquesta obra està subjecta a la
licència Creative Commons de
Reconeixement-NoComercial-
SenseObraDerivada (by-nc-nd). Es
permet la reproducció, distribució i
comunicació pública de l'obra sempre
que se'n reconegui l'autoria. No es
permet l'ús comercial de l'obra ni la
generació d'obres derivades.

Autors: Aina Tarabini
Direcció àrea de recerca: Mònica Nadal
Disseny: Amador Garrell
Fotografia de la coberta: Lluís Salvadó

Índex

1. Presentació
2. Resultats principals
 - 2.1. La segregació escolar genera abandonament escolar prematur i fracàs educatiu.
 - 2.2. El funcionament dels centres de la ESO en centres d'alta complexitat impedeix un abordatge integral de la prevenció de l'abandonament escolar prematur.
 - 2.2.1. *L'estructura de l'ESO*
 - 2.2.2. *Les formes d'agrupament de l'alumnat*
 - 2.2.3. *Les adaptacions curriculars*
 - 2.3. Les expectatives i creences dels docents són clau en el fracàs i l'abandonament escolar
3. Propostes
 - 3.1. Segregació escolar i abandonament escolar.
 - 3.2. Atenció a la diversitat i abandonament escolar
 - 3.3. Expectatives docents i abandonament escolar

1. Presentació

L'escola no és per a tu: el rol dels centres educatius en l'abandonament escolar d'Aina Tarabini és el resultat d'una anàlisi qualitativa de les dinàmiques en els centres educatius de la ESO; com s'organitzen i es relacionen equips directius, professorat i alumnat de centres d'Educació Secundària Obligatòria (ESO) de Catalunya. Concretament, l'anàlisi es basa en estudis de cas de caire etnogràfic, desenvolupats en el marc del projecte ABJOVES, a 5 instituts públics de la ciutat de Barcelona i inclou més de 100 entrevistes en profunditat (50 amb equips directius i professorat i 54 amb estudiants de 3er i 4art d'ESO), 11 grups de discussió (5 amb docents i 6 amb estudiants), observació d'espais formals (aules, espais de reunió, juntes d'avaluació) i informals (patis, passadissos) i anàlisi de documents i dades de centre (projectes de centre i dades oficials del Departament d'Ensenyament).

Si bé és cert que el mercat de treball és un factor clau en l'abandonament prematur, perquè atreu joves sense gaire qualificacions a una ocupació mal remunerada i precària (efecte pull o atracció), l'estudi evidencia que bona part de l'abandonament te a veure amb el sistema educatiu que no aconsegueix retenir els joves o directament els expulsa (efecte push). **El fracàs i l'abandonament escolar prematur (AEP) s'expliquen, també, pel disseny del sistema educatiu, les característiques dels centres i les dinàmiques escolars.** Per primera vegada es posa el focus en el rol dels centres educatius per emmarcar, entendre i actuar davant l'AEP.

En concret, s'identifiquen i analitzen tres grans factors explicatius dels processos d'èxit, fracàs i abandonament que operen a l'interior dels centres educatius: **la segregació escolar, els mecanismes d'atenció a la diversitat:** agrupaments de l'alumnat per nivells, programes de diversificació curricular; i **les creences i pràctiques dels professionals.**

En conjunt, l'estudi ofereix un canvi de mirada per entendre els processos d'èxit, fracàs i abandonament on els centres educatius i els seus agents principals, docents i alumnat, en són els protagonistes. Aquest informe posa els protagonismes de la vida escolar—equips directius, professorat i alumnat—al centre de l'anàlisi i fa **propostes concretes i ambicioses de política educativa** per combatre amb decisió les alarmants taxes de fracàs i abandonament escolar del país.

Ana Tarabini aina.tarabini@uab.cat és doctora en sociologia per Universitat Autònoma de Barcelona, professora de sociologia a la mateixa universitat i investigadora dels grups de recerca GEPS (Globalització, Educació i Política Social) i GIPE (Grup Interdisciplinari de Polítiques Educatives). És especialista en sociologia de l'educació i en anàlisi de desigualtats educatives. És la investigadora principal del projecte I+D+I "EDUPOST16. La construcción de las oportunidades educativas post-16. Un análisis de las transiciones a la educación secundaria post-obligatoria en contextos urbanos" (<http://edupost16.es>).

2. Resultats principals

- **Les elevades taxes d'abandonament escolar prematur (AEP) segueix sent un tret distintiu del sistema educatiu català. Malgrat que l'AEP s'ha reduït durant la crisi, segueix estant molt lluny de la mitjana europea: el 19% front el 11%.**

L'Abandonament Escolar Prematur (AEP) fa referència als joves que no adquireixen cap títol d'educació secundària post obligatòria (Batxillerat o Cicle Formatiu de Grau Mitjà), inclou per tant, tant els que no han arribat a graduar-se com els que després de fer-ho no han aconseguit tenir un títol postobligatori (FP de grau mitjà o Batxillerat).

L'AEP és **un greu problema** del sistema educatiu català. Catalunya és el tercer país de la Zona Euro amb un nivell d'AEP més elevat, només per sota d'Espanya i Malta, la qual cosa no es correspon amb el seu nivell de desenvolupament econòmic i social.

L'abandonament escolar prematur s'ha explicat habitualment per efecte **d'atracció d'un mercat de treball** que no exigeix qualificacions als joves per treballar en ocupacions de baixa qualitat i alta precarietat. Això explicaria que durant la crisi, molts joves optessin per continuar estudiant o retornar als estudis. Com a conseqüència de la crisi, el percentatge d'AEP a Catalunya **s'ha reduït substancialment** (passant d'un 32,9% al 2008 a un 18,9% al 2015), però continua **lluny de la mitjana europea** (10,9% al 2015) i **de la fita establerta per la UE** (15% per al conjunt de l'estat espanyol al 2010).

Aquesta recerca evidencia nítidament que aquest "efecte pull" (atracció) es **combina amb un "efecte push" o d'expulsió**, que té a veure amb el sistema educatiu, el disseny de la ESO i les pràctiques que tenen lloc en els centres.

**Abandonament prematur dels estudis als països de la zona euro.
Any 2015. Dades en percentatge**

País	Percentatge AEP
Eslovènia	5
Xipre	5,2
Lituània	5,5
Irlanda	7,9
Eslovàquia	6,9
Àustria	7,3
Grècia	7,9
Països Baixos	8,2
França	9,2
Finlàndia	9,2
Luxemburg	9,3
Letònia	9,9
Bèlgica	10,1
Alemanya	10,1
Estònia	12,2
Portugal	13,7
Itàlia	14,7
Catalunya	18,9
Malta	19,8
Espanya	20
Mitjana zona euro (19 països)	11,6

Font: Elaboració pròpia en base a Eurostat

- **El fracàs i l'abandonament escolar afecten més els nois que les noies: 22% vs 16%. Afecta especialment els nois de baix estatus socioeconòmic, que també mostren diferències de classe i gènere en les taxes de repetició, les proves de competències bàsiques o les taxes de graduació**

Els treballs quantitius i qualitius evidencien que l'AEP no afecta de la mateixa manera a tots els col·lectius socials: els nois, de baix estatus socioeconòmic i cultural i d'origen migrat estan sobre representats en les estadístiques d'abandonament. L'AEP, doncs, és un dels principals riscos per a garantir els nivells d'equitat del sistema educatiu català.

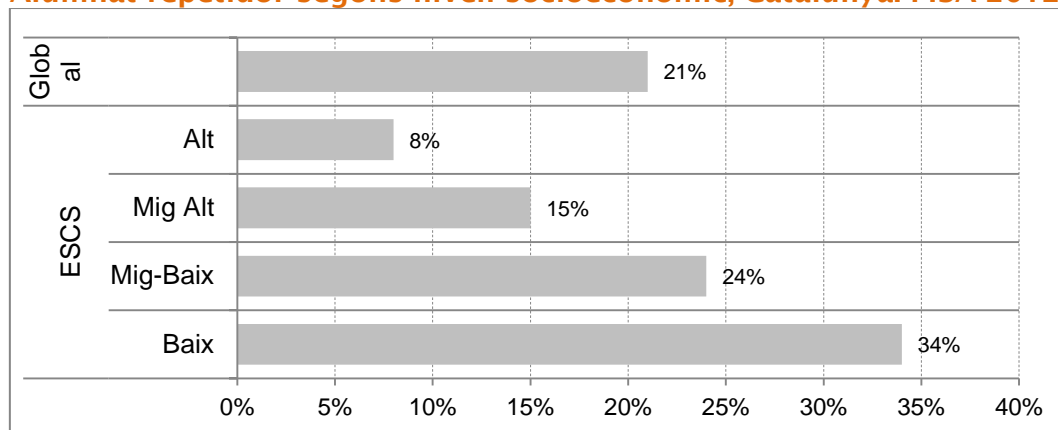
Abandonament prematur dels estudis per sexe. Any 2015. Dades en percentatge

	Homes	Dones	Total
Catalunya	21,8	15,8	18,9
Espanya	24,0	15,8	20,0
Zona euro	13,2	9,9	11,6
Unió Europea	12,4	9,5	11,0

Font Catalunya: Idescat. Font Espanya, zona euro i Unió Europea: Eurostat

La persistència dels factors de desigualtat dins el sistema educatiu català no només s'observen a les taxes de fracàs i abandonament escolar, sinó **en tots els indicadors d'accés, procés i resultats educatius**. Per al cas de l'Educació Secundària Obligatòria, indicadors com la repetició, els resultats en les proves de competències o les taxes de graduació mostren unes tendències clarament dispars en funció de si es tracta d'un noi o una noia, de si és un alumne autòcton o és d'origen immigrant i de si pertany a les classes socials més o menys avantatjades social, econòmica i culturalment dins la nostra societat.

Alumnat repetidor segons nivell socioeconòmic, Catalunya. PISA 2012

Font: Tarabini,

A., et al (2017). Claus per un abordatge integral de l'abandonament escolar prematur a Catalunya. A: A. Tarabini (Cord). *Un problema no resolt: com abordar l'abandonament escolar prematur?* Barcelona: Fundació Jaume Bofill

La segregació escolar genera abandonament escolar prematur i fracàs educatiu. La concentració de vulnerabilitat social en els més de 300 centres de màxima dificultat, reproduïx els riscos de fracàs escolar i d'AEP: la sobrecàrrega del professorat, l'elevada rotació dels docents i la concentració de múltiples problemàtiques de famílies i alumnat impedeixen que es despleguin totes les funcions educatives dels centres. L'alumnat més desafavorit, aquell que més necessita de l'acció educativa, és el principal perjudicat per la segregació escolar.

Actualment hi ha més de 300 centres al territori català de màxima complexitat i que, per tant, concentren nombroses famílies amb baixos nivells d'instrucció i llocs de treball de poc qualificats; elevats nivells d'atur, pobresa i exclusió social; i alts percentatges d'alumnat nouvingut i amb necessitats educatives específiques. La segregació escolar funciona com una via cabdal **d'exclusió educativa** en la mesura que genera una **distribució desigual** dels recursos econòmics, humans i culturals entre els centres educatius del territori.

Aquesta recerca evidencia que l'assoliment de l'èxit educatiu per tothom no és possible en un context de segregació escolar, en la mesura que genera contextos d'ensenyament i aprenentatge substancialment desiguals i concentra els riscos de fracàs als centres de més complexitat social.

- Els centres d'alta complexitat sovint no poden desplegar totes les seves funcions educatives a causa **de la sobrecàrrega del professorat**.
 - La segregació escolar concentra dificultats en els centres i això fa que els docents que treballen en contextos més desafavorits socialment hagin de dedicar bona part de **la seva tasca quotidiana a resoldre emergències** de diversa naturalesa per a poder atendre de la millor manera possible les múltiples problemàtiques socials, psicològiques i emocionals del seu alumnat, **reduint-se substancialment el temps per a desplegar una tasca pròpiament pedagògica: tutorització, preparació de recursos pedagògics adhoc, etc.**
- Els centres amb més complexitat social tenen **una elevada rotació de professorat i alumnat**, fet que dificulta la realització d'un treball pedagògic de continuïtat.

Les dificultats de consolidar equips docents als centres més segregats, junt amb l'elevada mobilitat de famílies i estudiants suposen un entrebanc per a dissenyar, desplegar i consolidar projectes educatius de centre sostenibles i cohesionats.

- **L'estudi evidencia que en aquests centres, de forma agregada, les expectatives del professorat són substancialment més baixes**, fet que es tradueix en una rebaixa dels requisits acadèmics i en una disminució de la confiança col·lectiva del professorat en vers l'alumnat i les seves famílies.

Es constata que el professorat que treballa a contextos de màxima complexitat social sovint se sent impotent, desbordat, incapaç i/o paralitzat davant els contextos marcats per dinàmiques profundes d'exclusió educativa i social.

La recerca internacional posa de manifest que les baixes expectatives dels docents són un factor clau en el fracàs escolar. Les baixes expectatives es transmeten a alumnat a partir del tracte i, com a resultat de l'efecte Pigmalión, són interioritzades per l'alumnat.

- **L'efecte company (peer-effect) explica que la segregació escolar generi un entorn de baixes expectatives i aspiracions educatives de l'alumnat, que condueix al fracàs escolar.**

La composició social dels centres educatius repercuteix també sobre el comportament, les expectatives i les aspiracions de l'alumnat. Els companys, a través de la transmissió de models de referència, són altament rellevants per entendre la configuració de les identitats i les decisions educatives dels joves i, per tant, en les seves oportunitats d'èxit, fracàs o abandonament escolar.

La **falta de referents d'èxit** educatiu entre els companys (i sovint les seves famílies) desvincula els joves del seu compromís escolar i es generen patrons de comportament que reforcen les expectatives i la realitat del fracàs: desafecció, oposició, resistència o indiferència. Aquests comportaments (disrupció, absentisme, passivitat,...) s'acaben convertint en una profecia auto-complida.

De forma agregada, doncs, els centres de màxima complexitat social són els que presenten menys aspiracions i expectatives educatives entre els joves.

- **L'alumnat més desafavorit, aquell que més necessita de l'acció educativa, és el principal perjudicat per la segregació escolar.**

La **falta de referents educatius sòlids, la pobresa educativa relativa de l'entorn no es veu compensada** en aquestes escoles amb alta segregació; allí el que hi acostumen a trobar és una **concentració** de dificultats socials i educatives que ofereixen pocs referents i aspiracions educatives. L'alumnat menys afavorit social, econòmic i culturalment és el més sensible als efectes del perfil socioeconòmic dels centres als que assisteixen.

La segregació escolar, per tant, reforça els patrons d'inequitat que caracteritzen els processos de fracàs i abandonament escolar.

El funcionament dels centres de la ESO impedeix un abordatge integral per a la prevenció de l'AEP: la compartimentació en matèries dificulta la col·laboració entre docents i amb perfils professionals diversos; el currículum i la pedagogia responen a una imatge d'alumne ideal molt homogènia i uniforme, que fa de l'atenció a la diversitat una pràctica només pal·liativa i residual.

El sistema educatiu català s'articula en base a una estructura única per a tots els alumnes fins als 16 anys (final de la ESO). Això implica que tots els alumnes estan subjectes als mateixos estàndards curriculars i pedagògics, orientats a que tothom adquireixi les competències considerades bàsiques. Ara bé, tot i aquesta estructura formal, **existeixen formes de segregació interna** dins l'ESO que generen oportunitats àmpliament desiguals d'èxit educatiu entre l'alumnat: **pràctiques adverses d'atenció a la diversitat i les agrupacions homogènies d'alumnat (agrupacions per nivells i altres).**

- **La recerca evidencia que la compartimentació en matèries a l'ESO dificulta la col·laboració a l'interior dels centres educatius entre docents, així com entre perfils diversos de professionals (educadors, personal de suport,...) claus per abordar el fracàs escolar**

L'acompanyament personalitzat de l'alumnat i l'abordatge dels processos d'èxit, fracàs i abandonament escolar, en tant que reptes de sistema, requereix del treball col·laboratiu dins dels centres educatius. Aquesta és una condició *sine qua non* per a desplegar projectes educatius globalitzats i accions integrals a favor de l'èxit escolar per a tot l'alumnat.

- **L'organització curricular i pedagògica de l'educació secundària obligatòria a Catalunya és elevadament homogènia i uniforme** i continua estant articulada al voltant

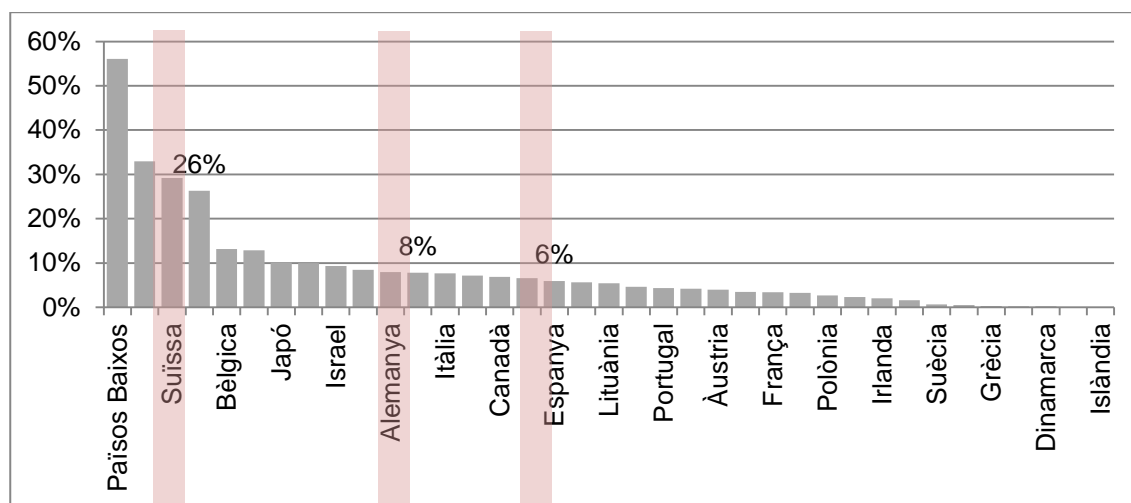
d'una imatge d'alumne ideal altament homogènia en termes acadèmics i socials. Aquest model, condueix a una lògica d'atenció a la diversitat altament pal·liativa i residual i dificulta una acció pedagògica encaminada a la personalització dels processos d'aprenentatge per a tot l'alumnat.

La recerca constata que el concepte de 'diversitat' que opera en els centres, grups i alumnat (centres de diversitat, grups de diversitat, alumnes de diversitat) és sovint un eufemisme que serveix per a referir-se a situacions de pobresa, desigualtat i/o segregació escolar. Així mateix, el concepte de diversitat tendeix a utilitzar-se per a referir-se a situacions educatives considerades deficitàries, carents, patològiques o, en tot cas, allunyades de la imatge dominant d'alumne ideal.

- **Bona part de les mesures desplegades a l'interior dels centres educatius per atendre la diversitat actuen de forma exclusiva sobre els alumnes en risc de fracàs, deixant inalterats els contextos escolars generadors d'aquests riscos.** S'ha constatat que, sovint, les mesures específiques i extraordinàries per atendre la diversitat (Plans Individualitzats, Plans Intensius de Millora, Diversificació Curricular, Unitats d'Escolarització Compartida, etc.) s'apliquen abans de desplegar totes les possibilitats derivades de les mesures ordinàries que es treballen dins l'aula i es dirigeixen a tot l'alumnat.

Malgrat tota l'evidència científica assenyala que l'agrupació per nivells genera major fracàs escolar, a Catalunya, 1 de cada 3 centres ho fa com a estratègia d'atenció a la diversitat. S'evidencia que aquestes pràctiques perjudiquen especialment l'alumnat desfavorit, ja que en els grups considerats "baixos" l'alumnat tendeix a rebre menys estímuls per a l'aprenentatge i estan estigmatitzats. El que es contempla com una mesura per millorar els aprenentatges de l'alumnat acaba esdevenint un impediment al desenvolupament d'una trajectòria d'èxit.

Percentatge d'alumnat que estudia en centres escolars on s'agrupa per nivells en totes les assignatures.

Font: Tarabini, A., Curran, M., Castejon, A. (Pendent de publicació)

- **Els agrupaments per nivell i la repetició són sovint desencadenants dels processos de fracàs i l'abandonament escolar.**

S'ha constatat que bona part dels joves que deixen els estudis prematurament han repetit algun curs durant la seva trajectòria educativa i han estat escolaritzats als grups considerats de 'baix nivell'. Prevenir l'abandonament escolar passa per replantejar l'ús que els centres educatius fan d'aquests dispositius.

- **Els agrupaments homogenis de l'alumnat es basen en falses creences sobre l'aprenentatge i el desenvolupament de les competències i habilitats.**

Els agrupaments homogenis de l'alumnat es basen en el supòsit que les habilitats i capacitats de l'alumnat són fixes, estables i basades en diferències naturals. Sota aquest supòsit l'agrupament homogeni i 'per nivells' seria una mesura inevitable i inclús desitjable per atendre de la millor manera possibles les necessitats de tot l'alumnat. **Aquesta creença contradiu la recerca existent sobre com aprenem.**

- Les habilitats i capacitats tenen a veure amb el desenvolupament d'estratègies (pedagògiques i didàctiques) per al seu desenvolupament. Com s'ensenya – metodologies, expectatives docents, pràctiques d'aula— és determinant per a l'aprenentatge. Per aquest motiu, les habilitats i capacitats es construeixen social i escolarment.

- Tota l'evidència apunta a que estratègies d'agrupament que afavoreixen els **grups heterogenis (diversos) i de treball cooperatiu incrementen notablement l'aprenentatge** (la recerca mostra que l'aprenentatge adquirit correspon a 5 mesos addicionals d'instrucció); que agrupar per agrupar, sense aplicar cap estratègia d'instrucció diferenciada respecte l'ensenyament amb tot el grup classe, no genera, per sí sol, cap efecte significatiu; i que els agrupaments homogenis perjudiquen especialment l'alumnat més desafavorit (vegeu [Què Funciona en Educació? n2.](#))
- **Els grups homogenis de l'alumnat perjudiquen l'alumnat més desafavorit** perquè els grups considerats 'baixos' reben menys estímuls per l'aprenentatge, estan més estigmatitzats tant per docents com per la resta d'alumnat i generen menys autoestima, autoconcepte, esforç i motivació entre l'alumnat.
- **Malgrat les modalitats d'agrupament previstes per la normativa han de ser flexibles i heterogènies, alguns centres apliquen agrupaments homogenis de l'alumnat durant la major part del temps escolar.**

Així doncs, els grups de nivell són una de les respostes organitzatives més comuns dins els centres educatius catalans per a gestionar la diversitat existent entre l'alumnat. El que es **contempla com una mesura per millorar els aprenentatges de l'alumnat acaba esdevenint un impediment al desenvolupament d'una trajectòria d'èxit.**

En nom de l'autonomia escolar, l'administració educativa deixa sols els centres que es troben perduts per a abordar educativament l'heterogeneïtat del seu alumnat de manera que garanteixi la igualtat d'oportunitats.

Les formes d'agrupar a l'alumnat són un dels principals temes de tensió i conflicte a l'interior dels claustres dels centres d'educació secundària obligatòria a Catalunya.

Aquests centres necessiten més acompanyament i recursos per implementar pràctiques més inclusives i menys perjudicials per les oportunitats educatives del seu alumnat.

Les alternatives existents impliquen formació addicional i millors recursos. Així, per exemple, la gestió de grups heterogenis requereix de formació específica per treballar

la diversitat interna, professionals de suport a l'aula o més hores de preparació i tutories.

Aquest "abandonament institucional" reforça la desigualtat d'oportunitats i condicions entre centres per l'assoliment de l'èxit educatiu.

Bona part dels mecanismes d'adaptació i diversificació curricular que es fan durant l'ESO, tot i articular-se amb una vocació inclusiva de tot l'alumnat, es converteixen en formes d'exclusió educativa dins els propis centres educatius.

- **Les mesures de diversificació curricular (adaptació del currículum a les necessitats, motivacions i aptituds de l'alumnat amb més dificultats) sovint impliquen currículums amb baix valor educatiu; és a dir, amb requisits i continguts devaluats.**

Alguns centres educatius utilitzen les mesures de diversificació curricular previstes a la normativa per a desplegar vies d'escolarització paral·leles a l'interior dels centres, basades en lògiques pedagògiques i curriculars amb un valor profundament diferent i desigual per a diferent tipus d'alumnat.

- **Aquesta devaluació condueix a un títol devaluat que, alhora, limita les oportunitats d'èxit en l'educació secundària post obligatòria.**

Els docents no acostumen a ser conscients que les seves expectatives i creences (estereotips, prejudicis) són clau en el fracàs i l'abandonament escolar. Les baixes expectatives que tenen envers el seu alumnat es tradueix en actituds i pràctiques que els joves interioritzen com a certes i acaben adaptant-se a la imatge que es te d'ells (Efecte Pigmalíó). El fracàs s'atribueix als talents naturals dels joves i als dèficits culturals/socials de les seves famílies, la qual cosa els desresponsabilitza ja que posa la solució al fracàs fora del seu abast

Les expectatives docents són un dels principals elements per explicar les oportunitats d'èxit educatiu dels i les joves.

- **L'Efecte Pigmalíó** de les expectatives docents: les baixes expectatives es tradueixen en **pràctiques** de simplificació excessiva del contingut, poca ambició en els objectius,

menor qualitat educativa de les activitats, repetició de clixés, etc. Aquest efecte, àmpliament documentat en la literatura, explica que l'alumnat difícilment supera el llistó del que percep que s'espera d'ell; i que tendeix a amollar-se a l'imatge que l'altre té d'ell/a. L'alumnat percebut com a problemàtic o amb dificultats tendirà a comportar-se de manera que reproduceix i per tant **compleix les expectatives** que s'hi han dipositat.

Les expectatives docents poden actuar com mecanismes d'exclusió educativa a l'interior dels centres educatius en la mesura que es basin en **estereotips i/o prejudicis** i, per tant, **no respectin ni reconeixin** les particularitats dels i les joves ni el seu potencial per aprendre i tenir èxit educatiu.

- **Els docents tendeixen a desresponsabilitzar-se del fracàs del seu alumnat i l'atribueixen a aspectes que queden fora de la capacitat d'intervenció educativa: els talents naturals dels joves i els dèficits culturals/socials de les seves famílies.**

Les creences dels docents juguen un paper clau en la manera com es construeix el fracàs. Dos tipus de creences són especialment presents:

- **La ideologia dels dots naturals** pressuposa que hi ha certs atributs dels i les joves que de forma natural els condueixen a l'èxit i/o al fracàs escolar.

El professorat tendeix a atribuir, i sovint a naturalitzar, diferents trets de personalitat, habilitat i comportament entre nois i noies. Així, davant els mateixos resultats, en el cas de les noies s'emfatitza el seu esforç i el seu comportament, mentre que en el cas dels nois s'al·ludeix a la seva intel·ligència i capacitat. Aquests tipus de creences **reforcen les desigualtats de gènere** davant els processos d'èxit, fracàs i/o abandonament escolar.

- **La lògica del dèficit** pressuposa que determinats models familiars i/o pràctiques educatives dels estudiants són problemàtics, deficitaris o inclús patològics i que, per tant, són els principals desencadenants dels processos de fracàs i abandonament escolar.

La lògica del dèficit posiciona al professorat en un rol de 'jutge moral' davant determinades pràctiques, valors i formes de relació familiars. El judici moral, lluny d'intentar diagnosticar, entendre i analitzar els riscos de fracàs i/o abandonament escolar derivats de desigualtats socioeconòmiques i culturals ubica sistemàticament a algunes famílies en una situació de culpa i inferioritat.

La conseqüència comuna d'aquests dos processos és la **desresponsabilització** docent en vers el fracàs escolar i l'AEP.

L'externalització de les causes del fracàs escolar fora dels centres educatius és un entrebanc clau per avançar cap a la seva reducció. Els centres educatius i el professorat tenen un rol actiu davant dels processos d'èxit, fracàs i abandonament i, per tant, per avançar cap a la consecució de l'èxit educatiu per tothom cal desplegar processos de reforma del sistema educatiu i polítiques de professorat

3. Propostes

[Segregació escolar i abandonament escolar]

1. **Desplegar un pla de xoc contra la segregació escolar arreu del territori català i liderat pel Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.** Cal posar en marxa les mesures proposades pel Pacte contra la segregació com a punt de partida per abordar decisivament la segregació escolar
 - Garantir el desplegament de totes les normatives orientades a lluitar contra la segregació escolar.
 - Desplegar polítiques de planificació educativa orientades pel principi d'equitat per garantir la distribució equitativa de l'alumnat.....
 - Avançar en l'equiparació de les condicions d'escolarització de tots els centres educatius del territori.
 - Fomentar les mesures específiques i focalitzades als centres amb més concentració de complexitat social.
 - Crear un observatori de l'èxit escolar a Catalunya que permeti diagnosticar els riscos de fracàs i abandonament escolar a diferents contextos territorials i escolars.

2. **Dissenyar plans de lluita contra el fracàs i l'abandonament escolar territorialitzats** que tinguin en compte les particularitats del context social dels centres educatius catalans. El territori és clau en l'abordatge: més oferta educativa en territoris empobrits educativament; alineació amb un mateix propòsit del fora escola amb l'escola; obertura de centres educatius més enllà de l'horari lectiu per garantir que s'esdevenen activitats amb valor educatiu; enfortiment de les AMPA per acompanyar l'escolaritat;
 - **Reforçar el rol dels plans educatius d'entorn** com a mecanisme privilegiat per a dissenyar els plans de lluita contra el fracàs escolar adaptats a les particularitats de l'entorn i amb la participació dels agents socioeducatius del territori.
 - **Reforçar i consolidar els plans d'acompanyament a l'escolaritat** a nivell territorial, promovent el treball en xarxa i els projectes compartits entre tots els agents socioeducatius responsables de la millora de l'èxit escolar.

- **Garantir l'avaluació dels programes de lluita contra el fracàs i l'abandonament escolar** per tal de garantir-ne la seva sostenibilitat, articulació i consolidació.
- Incorporar l'Educació a temps complet com a proposta d'acompanyament educatiu del jove al llarg i ample de la seva trajectòria: vincle entre el temps lectiu i no lectiu; oportunitats extraescolars de qualitat; etc

3. Protegir als centres educatius que concentren més complexitat social i garantir-ne un acompanyament institucional sostingut.

- Establir una **ràtio màxima** de 20 alumnes per aula als centres d'ESO de màxima complexitat.
- Evitar la **concentració d'alumnat de matrícula viva** als centres de major complexitat social. Garantir el desplegament de l'article 48 de la LEC, que coresponsabilitza a tots els centres públics i concentrats del territori en l'escolarització equilibrada d'alumnat amb necessitats educatives específiques i de recent incorporació al sistema educatiu català.
- Ampliar **els temps** de preparació, formació i coordinació docent als centres de major complexitat social, tot disminuint el pes de les càrregues lectives.
- **Ampliar les hores d'atenció** i la regularitat dels Equips d'Atenció Psicopedagògica als centres de més complexitat social.
- Assegurar i reforçar un model **d'inspecció educativa** orientat a l'acompanyament i a la protecció dels centres educatius de major complexitat social.
- Garantir un **finançament no lineal** dels centres educatius que permeti la sobre dotació dels centres de més complexitat social.
- Garantir **l'estabilitat de les plantilles** dels centres amb més complexitat social i avançar de forma substancial en la cohesió dels equips, tot assegurant que es puguin perfilar de forma efectiva les plantilles i gestionant els efectes adversos dels concursos de trasllats sobre els centres que concentren més dificultats.
- Garantir la **integració efectiva de diferents perfils** professionals (TIS, serveis de salut, assessorament i formació de famílies) als centres de major complexi-

tat social, per tal que la tasca educativa no recaigui exclusivament en els i les docents.

4. **Garantir itineraris educatius per als i les joves que no reforcin les dinàmiques de segregació escolar del territori.**

- Garantir itineraris de qualitat entre totes les etapes educatives (primària – ESO; ESO – post obligatòria) per evitar la pèrdua d'alumnat durant les **transicions** educatives.
- Desplegar totes les potencialitats (eg. Continuitats pedagògiques primària-secundària; coordinació entre equips, etc...) que poden tenir els **instituts escola**, especialment als entorns més desafavorits. Cal estar alerta per evitar que aquesta fórmula, amb innegables efectes positius sobre la continuïtat dels estudis, pugui reforçar dinàmiques de segregació escolar.
- Reforçar l'oferta d'activitats extraescolars, de lleure i de suport educatiu dins -o amb articulació amb- els centres d'educació secundària obligatòria de més complexitat social, garantint-ne la seva gratuïtat, sostenibilitat i qualitat.

[Atenció a la diversitat i abandonament escolar]

5. **Abordar amb urgència la reforma de l'educació secundària obligatòria a Catalunya. Aquesta ha de tenir com a prioritat la centralitat de l'alumnat en els processos d'ensenyament i aprenentatge.**

Cal garantir el lideratge i desplegament del pla per part del Departament d'Ensenyament, tot partint dels centres educatius que ja han fet avenços en aquesta línia arreu del territori català

- Garantir el desplegament d'un treball globalitzat a l'interior dels centres d'ESO que permeti superar el model transmissiu, basat en disciplines compartimentades. Dotar als centres de la flexibilitat organitzativa, curricular i horària per a fer-ho possible.
- Augmentar la dotació de personal docent als centres d'educació secundària obligatòria a Catalunya i/o flexibilitzar els seus horaris i càrregues docents per

promoure pràctiques de co-docència i col·laboració a l'interior dels centres educatius.

- Reforçar i ampliar la lògica dels plans d'acció tutorial per tal que tots els docents dels centres d'ESO siguin referents i acompanyants de grups reduïts de famílies i alumnat durant tota la seva trajectòria educativa.

6. Elaborar un pla d'acompanyament i orientació personalitzat de l'alumnat que funcioni durant totes les etapes educatives i incorpori equips d'orientadors i tutors.

- Desplegar un model d'orientació, **liderat pel Departament d'Ensenyament**, que articuli tot el sistema educatiu català i que es basi en l'acompanyament continuat de l'alumnat i en la col·laboració de diferents agents educatius de referència. L'objectiu és la prevenció de l'abandonament prematur de l'alumnat pel que caldrà treballar en tots els factors crítics: detecció precoç de les dificultats, prevenció de la repetició, reforç i personalització, acompanyament en les transicions, acompanyament en la presa de decisió, repesca dels que han abandonats, passarel·les a diferents nivells, etc

7. Elaborar i implementar un model de governança dels centres d'educació secundària obligatòria de Catalunya basat en els principis d'autonomia, cooperació, democràcia i proximitat.

- Reforçar l'**autonomia pedagògica** dels centres educatius per tal que puguin crear i consolidar projectes inclusius a favor de l'èxit educatiu per tothom. Garantir que l'autonomia pedagògica no reforci la desigualtat entre centres, dotant-la de recursos i acompanyament.
- Promoure el **treball cooperatiu** a l'interior dels centres d'educació secundària obligatòria, augmentant de forma substancial el temps del professorat destinat a la planificació, la coordinació, la reflexió i la investigació.
- Reforçar la **municipalització i territorialització de l'educació** tant en la planificació educativa com en el disseny curricular, pedagògic i organitzatiu dels centres educatius. Sense renunciar a un **lideratge clar del Departament d'Ensenyament** en la lluita contra l'abandonament escolar arreu del territori, cal garantir la cessió de **responsabilitats cap a les Administracions Locals** en el disseny, desplegament i avaluació dels plans.

- Garantir **estabilitat administrativa** en l'organització dels centres educatius tant pel que respecta a la plantilla docent i a les hores i perfils de professorat per assegurar la planificació educativa dels centres i la consolidació dels projectes que generen bons resultats en clau d'equitat i èxit educatiu.

[Expectatives docents i abandonament escolar]

8. Elaborar un pla de formació inicial i permanent del professorat orientat a que els docents entenguin les causes de la desigualtat educativa i social i a despleguin les competències necessàries per a fer-hi front. La formació específica s'ha d'acompanyar de pràctica reflexiva als centres.

- Preparar al professorat perquè tingui els coneixements i les habilitats necessàries per a generar relacions d'ensenyament-aprenentatge que garanteixin l'accés al coneixement de tots els estudiants.
- Garantir que els programes de formació docent permetin qüestionar les perspectives del dèficit entre el professorat, ampliant les expectatives d'educabilitat i aprenentatge en vers tots els seus estudiants.
- Garantir que, a través de la formació docent, el professorat sigui capaç de reconèixer i gestionar les seves pròpies expectatives, creences i valors.
- Garantir que el professorat es forma en la tasca de tutorització i treball amb famílies, garantint l'adquisició de competències per a fer efectiva la coordinació escola i entorn.

9. Garantir que la formació inicial i permanent del professorat permet adquirir les competències professionals per a una gestió diversificada i heterogènia de les aules i per a la personalització dels processos d'ensenyament i aprenentatge

- Millorar la connexió entre la **formació inicial i les bones pràctiques** dels centres d'educació secundària obligatòria que treballen a partir de projectes globalitzats, articulats al voltant dels centres d'interès de l'alumnat.
- Assegurar que el través de la formació docent el professorat adquireix una **concepció integral de la funció docent** que inclou, junt amb l'ensenyament i

l'aprenentatge, el **treball en equip**, la **relació amb l'entorn** i el **benestar emocional** dels i les alumnes.

10. Fomentar la col·laboració entre els centres educatius del territori i la coordinació amb agents socioeducatius de l'entorn.

- Desplegar pràctiques i programes d'aprenentatge mutu entre centres educatius i reforçar les xarxes d'intercanvi d'experiències i bones pràctiques.
- Garantir el desplegament i la dotació de programes a favor de l'èxit escolar concebuts i aplicats amb una mirada territorial, que generin sinèrgies entre els agents socioeducatius del territori.

11. Millorar de forma substancial les polítiques d'acompanyament i desenvolupament professional del professorat

- Garantir l'**estabilitat dels equips docents**, per tal que puguin desplegar i consolidar els seus projectes de centre, sent especialment curosos als centres de més complexitat social.
- Avançar en el **reconeixement efectiu de les competències i la selecció de perfils** per a desenvolupar projectes de centre sostenibles i cohesionats.
- Assegurar el **desplegament d'una carrera docent** vinculada amb la formació, el reconeixement professional, els processos de millora i l'equitat dins i entre els centres educatius.
- Reforçar l'**articulació entre les facultats d'educació, els centres d'educació secundària i els equips d'investigació** per tal de garantir la transferència del coneixement, les experiències i les condicions que permetin avançar cap a la consecució de l'èxit educatiu per tothom. Exemples: difondre des de la Universitat les bones pràctiques dels centres; fomentar l'assessorament i acompanyament dels centres per part d'equips d'investigació; potenciar els equips de recerca mixtes universitat-centres; desplegar programes de recerca compromesos amb els reptes quotidians dels centres educatius i amb la cerca de propostes i solucions.

- Posar en marxa **sistemes de transferència** de les experiències d'èxit que funcionen als centres educatius i garantir la seva articulació i transferència a partir dels programes de formació inicial i permanent del professorat.

També t'interessarà...

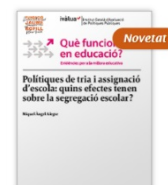
Un problema no resolt: com abordar l'abandonament escolar prematur?
+ informació

Exclouen els centres de secundària els alumnes amb més dificultats?
+ informació

Polítiques de tria i assignació d'escola: quins efectes tenen sobre la segregació escolar?
+ informació

Dossier de premsa: Municipis contra la segregació escolar
+ informació

